Actieblad

Juli 1998, 109de jaargang nr. 3

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

DE VOORLOPER VAN DE VERLICHTING

Lucianus en zijn strijd tegen de charlatans

Paul Claes

Vanochtend vond ik in mijn bus een briefje van professor Hassan, helderziende, medium, astroloog: ***'Lost al uw problemen op: Onttovering - Fortuin - Duurzame liefde - Absolute trouw tussen echtgenoten - Impotentie - Examens - Directe en definitieve terugkeer van de geliefde - Geneest alle fysieke en morele complexen. Specialist in het herstel van genegenheid. Ernstig, snel, doeltreffend, 100 % garantie.'***

Voor u de telefoon neemt om naar dit wonder te bellen, moet u eerst Lucianus lezen. Als die vandaag had geleefd, had het briefje hem vast geïnspireerd tot een van zijn zwavelzure dialogen tegen charlatans. Lucianus was immers, alle verhoudingen in acht genomen, de Griekse Etienne Vermeersch (een vooraanstaand Vlaams scepticus, red.). Alle oplichters en bedriegers troffen deze levende leugendetector op hun weg aan. Zoals de onvermoeibare Vermeersch ufologen, piskijkers en Heideggerianen vakkundig uitbeent, zo moet Lucianus als rondreizend debater talloze obscurantistische fanatici, fantasten en filosofen ontmaskerd hebben.

De 'beeldstormer van Samosata' (zoals een Nederlandse bloemlezing de auteur ooit heeft genoemd) was niet alleen criticus, maar ook satiricus. Net als Voltaire bespotte hij in sprankelende taal de goedgelovigheid van zijn tijdgenoten. Daarbij werd hij gediend door zijn talent als pasticheur. Het verhaal gaat dat hij ooit een filosofisch werk in de trant van de duistere Heraclitus schreef. Die wartaal klonk een filosoof zo authentiek in de oren dat hij er meteen een diepzinnig commentaar op schreef. Maar het sterkste staaltje van pastiche is wellicht dat deze Syriër van geboorte, die in het Aramees werd opgevoed en pas als adolescent Grieks leerde, in zijn geschriften feilloos het Attisch van vijf eeuwen vroeger hanteerde.

De lijst van Lucianus' werken is al even lang als gevarieerd. De satirische retor schreef ondermeer een ***Proces van de klinkers***, een ***Lof van de vlieg***, een ***Uitverkoop van filosofen*** en een uitval ***Tegen een ongecultiveerd koper van veel boeken.*** Niet alles daarvan klinkt nog even spits als in de tijd toen het werd geschreven, omdat de moderne lezer veel contemporaine knipoogjes en plaagstootjes mist. Het spannendste van dit tachtigtal werken is wellicht de ***Ware geschiedenis***, een collectie leugenverhalen, met als apotheose een reis naar de maan. Zoals wij allen al vermoedden, blijkt die te bestaan uit kaas. De mosterd daarvoor haalde baron von Münchhausen dus bij Lucianus.

Dit spirituele werk is in ons taalgebied schandelijk verwaarloosd. In Duitsland werd het in de achttiende eeuw door de gelijkgestemde Wieland vertaald. Die vertaling is onlangs weer uitgegeven in de onvolprezen bibliotheek van Hans Magnus Enzensberger. Wij moeten het doen met een zeventiende-eeuwse volledige vertaling van Steven Blankaart en een losse dialoog hier en daar. Gelukkig heeft uitgeverij Athenaeum nu de draad weer opgepakt. Na zijn vertalingen van ***De droom & De gesprekken*** en ***Liefde, vriendschap & laster*** brengt Hein L. van Dolen nu een deeltje met drie typisch demythologiserende stukken, onder de titel: ***De ontmaskering van de charlatans.*** De naam van de vertaler garandeert een prettig lezende en natuurlijk lopende tekst zonder te veel filologische drukdoenerij.

In de dialoog ***De fantasten en de realist (Philopseudes)*** doet de verteller Tychiades ('Zoon van de Fortuin') verslag over een discussie die hij heeft bijgewoond. Hij was tot zijn verrassing de enige in een filosofisch gezelschap die geen geloof hechtte aan de leuterverhaaltjes over verschijningen, spookhuizen, heksen, duiveluitdrijvingen en miraculeuze genezingen die door deze hooggeleerde heren werden gedebiteerd. In deze dialoog horen we het bekende verhaal dat wij via Goethes ballade ***Der Zauberlehrling*** en de muziekbewerking van Paul Dukas ***L'apprenti sorcier*** (te zien en te beluisteren in Walt Disney's film ***Fantasia***) kennen als de ***Toverleerling.***

Het tweede werkje, ***Het levenseinde van Peregrinus,*** doorprikt de maatschappijkritische pretenties van de cynische filosofie. De cynicus Peregrinus laat zijn zelfmoord voorafgaan door een pompeuze publiciteitscampagne. Op de slotdag van de Olympische spelen van 161 kondigt de filosoof aan dat hij bij de volgende spelen als een tweede Hercules de brandstapel zal beklimmen. Lucianus wordt de geprikkelde getuige van deze zelfverbranding. Deze tekst is vooral lezenswaard omdat hier een gechargeerd, maar toch onthullend beeld wordt opgehangen van het vroege

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

Colofon

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres: Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen; tel. 0513-625956

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn
Secretaris: H. de Vries, apotheker, Heerenveen
Penningmeester: I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg
Leden: P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam; dr. A.P.M. van Dam, Den Haag; mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem; C.P. van der Smagt, huisarts, de Bilt; dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacochemie, Voorschoten; W.M. Veenema, huisarts, Joure; W. Zijp, tandarts, Enkhuizen
Adviserende leden: S. Lelie, Middelburg; drs. P.C. Bügel, psycholoog, Groningen
Redactie: A. van Keimpema, Dijken 2, 8528 DT Langweer, Tel. 0513-499052. Fax 0513-499054. Mobiel 06-53247583.
Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.
Abonnement: *f* 45 per jaar.
ISSN: 1383-116X

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg. De contributie bedraagt thans minimaal f 50 zulks met inbegrip van het abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 500.

(vervolg van pag. 1)

christendom. De volgelingen van deze 'nieuwe secte' worden afgeschilderd als onnozele halzen die zich graag in de luren laten leggen door charlatans als deze Peregrinus.

In het derde en laatste stuk ***Alexander, de valse profeet*** ontmaskert Lucianus een wonderdoener uit een stad aan de Zwarte Zee als een vulgaire oplichter. Alexander van Abonouteichos stelt zich voor als een kleinzoon van de god van de geneeskunde. Hij zou zijn eigen dochter bij de Maan verwekt hebben. Spoedig zet hij een orakel op, dat zich na korte tijd ontwikkelt tot een bloeiend atelier à la Madame Soleil. Lucianus onthult hoe de bedrieger de verzegelde vragen ongemerkt kan openen en hoe hij zich tegen vergissingen indekt door achteraf een ander antwoord te fabriceren. Hij laat de bedrieger in de val lopen door hem niet minder dan acht antwoorden te laten geven op de vraag: 'Wanneer valt Alexander met zijn verlakkerij door de mand?'

Lucianus' geschriften leren dat de Verlichting niet uit de lucht is komen vallen, maar aanknoopt bij een lange kritische traditie die al in Hellas begint. Zelden zijn godsdienstige en filosofische volksverlakkers zo genadeloos aangepakt als door deze

Syriër. Toch laten deze grappige verhalen een wrange nasmaak na als je beseft hoe mensen twee millennia later nog steeds dezelfde kletskoek slikken. Geven we niet ettelijke keren meer geld uit aan horoscooptrekkers, waarzeggers, gebedsgenezers, handopleggers en andere kwakzalvers dan aan serieus wetenschappelijk onderzoek?

Op de vraag hoe dat kan, zullen we bij Lucianus geen antwoord vinden. Zijn denken is namelijk even geestig als ondiep. Zoals veel satirici voor en na hem (Aristophanes, Juvenalis, Rabelais, Erasmus, Swift, Heine) is hij wel goed in het beschrijven van menselijke hebbelijkheden, maar slecht in het diagnostiseren ervan. Zijn scepticisme leidt wel tot pessimistisch en cynische uithalen, maar blijft uiteindelijk aan de oppervlakte. Geen vooroordeel is hem heilig behalve zijn eigen gelijk.

Lucianus, De ontmaskering van de charlatans, vert. door Hein L. van Dolen, ingeleid en toegelicht door Jaap-Jan Flinterman, Athenaeum, Amsterdam, 123 blz., 39 gulden. ISBN 90253 3134 3.

Paul Claes is klassikus en literair recensent van de (Belgische) Standaard der Letteren, waarin deze boekbespreking eerder verscheen.

Noteren!

De jaarvergadering van de Vereniging zal dit jaar op zaterdagmiddag 11 oktober te Utrecht plaatsvinden. Voor het wetenschappelijk gedeelte is een eminent spreker gevonden in de persoon van prof.dr.J. van Gijn, neuroloog te Utrecht en hoofdredacteur van het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, die zal spreken over kwakzalverij binnen de officiële geneeskunde.

Knipselkrant

Ons lid Gerard Innemée, die tevens actief is in de medische werkgroep van Skepsis, geeft een knipselkrant uit over alternatieve geneeswijzen. Men kan zich tegen kostprijs bij hem opgeven als abonnee: G. Innemée, Mijzijde 93A, 3471 GR Kamerik.

Kwakzalverij en kanker

In *Vrij Nederland* van 18 april 1998 verscheen een interview met Piet Borst, wetenschappelijk directeur van het Nederlands Kanker Instituut te Amsterdam. Borst is hoogleraar, arts-biochemicus en een ook internationaal gerespecteerd onderzoeker en geleerde, zoals o.a. blijkt uit lidmaatschappen van diverse buitenlandse wetenschappelijke academies en van de redactieraden van toptijdschriften als Nature en Science. Borst deed in het interview enkele interessante uitspraken over alternatieve genezers en kwakzalvers. Zo wilde hij niets weten van de therapie van de 85-jarige Italiaanse kankerdokter Luigi Di Bella, die daar thans veel aanhang geniet en zelfs grote steundemon-

straties in de straten van Rome veroorzaakte. Zover heeft Moerman, met wie Borst de hoogbejaarde Italiaan vergeleek, het nooit gebracht. Di Bella's aanpak bestaat uit de toediening van vitaminen en mineralen en hormonen als somatostatine, melatonine, prolactine en ACTH. Borst noemt theorieën als van Moerman en Di Bella 'Flauwe kul, bedacht door mensen, die de kritische zin, maar ook de bescheidenheid missen om hun inzichten te toetsen aan de werkelijkheid.'
Borst is het ook absoluut oneens met mensen, die vinden dat je begrip moet hebben voor alternatieve geneeskunst. 'Ik snap niets van een KNMG, die zegt: we hebben nu-eenmaal collega's die alternatieve geneeskunst beoefenen en dat moeten wij respecteren want collega's val je niet af. Als mensen zich met niet-werkende geneeswijzen bezighouden en doen alsof ze wel werken, dan vind ik dat niet acceptabel, dat is volksverlakkerij.' De verslaggeefster constateerde dat Borst zich hier behoorlijk over opwond en deze gaf dat toe: 'Ja. Hoewel ik op veel gebieden redelijk mild ben geworden, ben ik hier vrij fel in, om niet te zeggen onverzoenlijk. Er is geen enkele basis voor verzoening met alternatieve geneeswijzen.' Later in het interview zegt Borst nog behartenswaardige woorden over de smalle grens tussen een rationele hypothese, die door een enthousiast onderzoeker te vuur en te zwaard wordt verdedigd en een 'overwaardig idee, dat trekken vertoont van een milde waan'. Als voorbeeld van dat laatste noemde hij de briljante Linus Pauling, die de grens der waanzin overtrok en in vitamnine C de panacee voor al het lijden der mensheid ging zien.

Met zijn kritiek op de KNMG had Borst het gelijk volledig aan zijn zijde. Op het laatste KNMG jaarcongres (nov. 1997) te Egmond stelde de vertrekkend hoofdredacteur van *Medisch Contact* Spreeuwenberg in zijn grote toespraak o.a.: 'Bona fide artsen zouden patiënten duidelijk moeten maken dat alternatieve geneeswijzen alternatief worden genoemd omdat hun werkzaamheid niet met voorhanden zijnde methoden kan worden aangetoond. Alternatieve geneeswijzen scoren hoog omdat ze vaak worden toegepast voor alledaagse klachten en daarvoor evenmin getoetste geneeswijzen bestaan. (....) Als reguliere artsen kunnen we het vertrouwen van de patiënten winnen door ze te laten merken dat we hun opvattingen en wensen serieus nemen, door realistisch te zijn over wat we wel en niet te bieden hebben, door tegenover de patiënt met respect over onze alternatieve geneeswijzen toepassende collegae te spreken en door onze eigen grenzen goed aan te geven en niet te verdoezelen door het gebruik van vage termen als "additionele" geneeswijzen.'.

Afschuwelijke woorden uit de mond van een man, die over andere onderwerpen vaak zulke verstandige dingen zegt. Want als een professionele discipline over een goed zelfreinigend vermogen wil beschikken, dan is deze meer gebaat met de onverzoenlijke houding van Borst dan met het respect van Spreeuwenberg. De gezondheidszorg is immers geen sociale werkplaats en de intellectuele intolerantie van de wetenschapper Borst is derhalve jegens de alternatieve artsen meer to the point dan die anachronistische gevoelens van ambtsbroederschap van KNMG-man Spreeuwenberg!

C.R.

Tweedeling in de zorg, of: is er vooruitgang in de alternatieve bedrijfsgeneeskunde?

Bedrijven en ondernemingen kunnen niet bestaan als zij geen winst maken. Van oudsher hebben ondernemers geen middel onbeproefd gelaten om de gezondheid van hun personeel te bewaken en bevorderen en al lange tijd is er een tak van de sociale geneeskunde, die zich zowel bezig houdt met preventieve activiteiten (griepvaccinaties, ARBO-toezicht en periodiek onderzoek van werknemers) als met begeleiding c.q. controle van zieke werknemers. Ziekte en uitval van werknemers was natuurlijk altijd al een probleem voor de bedrijfsleiding, maar de Ziektewet verzachtte de bittere pil vroeger aanzienlijk en beperkte de financiële schade voor de directie. De werknemer mocht derhalve meestentijds rustig uitzieken. Daarin is echter met de afschaffing van de Ziektewet per 1 januari 1997 en de invoering van premiedifferentiatie in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (sinds 1 januari 1998) verandering gekomen. Omdat de werkgevers sindsdien een veel groter deel van de financiële lasten van de ziekte van hun personeel moeten dragen, is er een krachtige lobby op gang gekomen om zieke werknemers met voorrang te behandelen en in sommige ziekenhuizen (Arnhem en Leeuwarden) bestaan vergevorderde plannen om daaraan tegemoet te komen in de vorm van zogenaamde 'bedrijvenpoli's'. Oud-minister Bert de Vries, die recent zijn commissariaat bij Biohorma neerlegde, berekende in een rapport *Gezondheidszorg in tel*, dat de wachtlijsten het bedrijfsleven per jaar een miljard gulden zouden kosten. Maar voorrang in de zorg is politiek en ethisch beladen en de KNMG, minister Borst, de FNV en talrijke auteurs op de opiniepagina's van onze kwaliteitskranten buigen zich over de toelaatbaarheid van een dergelijk voorrangsbeleid.

Opvallend en teleurstellend is dat er bij al deze discussies met geen woord wordt gerept over de mogelijkheden, die een alternatieve bedrijfsgeneeskunde zowel in preventief als in curatief opzicht te bieden heeft. Toch is er op dit gebied al veel gepresteerd en het lijkt tijd om de verschillende prestaties van die onderschatte discipline eens op een rijtje te zetten.

Aardstralen

Ere wie ere toekomt: het was een Duits geleerde, Von Pohl, die al in 1932 met zijn belangrijke *Erdstrahlen als Krankheitserreger* op de grote gevaren van aardstralen wees. Deze kunnen niet alleen in de thuissituatie (de slaapkamer boven een aardstraal!) maar zeker ook op het werk voor veel onnodig ziekteverzuim zorgen. Moderne genezers spreken liever niet meer over aardstralen (het woord wordt te vaak met oplichting geassocieerd!), maar over geopathie of geopathogene belasting. Dergelijke belasting kan o.a. leiden tot reuma, kanker, slapeloosheid en rugklachten. Als aardstralen de oorzaak zijn van deze ziekten dan zijn zij ook extra therapieresistent en de enige mogelijkheid is, nadat de ware oorzaak uiteraard eerst door een bekwaam wichelroedeloper is vastgesteld, verplaatsing van de scene of het plaatsen van de verzegelde naaidozen, die in de jaren

'50 en '60 als zoete broodjes over de toonbank gingen. Bekend is het verhaal van de Zandvoortse burgemeester Fenema, die in zijn stadhuis een dergelijk stralenkastje plaatste en nog curieuzer is het persoonlijk ingrijpen van onderwijsminister Cals, toen een schoolhoofd in Twente geen toestemming kreeg van de inspectie om een deel van zijn budget uit te geven aan een dergelijk apparaat. Cals gaf wel toestemming en de beruchte kwak Mieremet was weer *f* 125,- rijker.
Wie denkt dat de tijd van de aardstralen en wichelroedelopers tot het verleden behoort is niet goed op de hoogte. Nog niet zo lang geleden gaf Nederlands grootste deskundige op dit gebied, de geopatholoog Kasteleyn, een interview aan de geduchte *Barneveldse Courant* (31 juli 1993, in de rubriek Geestelijk Leven, onthouden!). Deze Kasteleyn, een oud-leerling van de door wijlen prof. H. van Praag opgerichte universiteit van Lugano en destijds werkzaam als wetenschappelijk medewerker van het rijksgesubsidieerde IDAG, Informatie- en Documentatiecentrum Alternatieve Geneeswijzen, is de drijvende kracht achter de Stichting Ochêma te Leusden en auteur van het boek *Wetenschappelijk Onderzoek Wichelroedelopen en Geopathie*, dat wij aan een ieder kunnen aanbevelen. 'Goede wichelroedelopers zijn zeldzaam en wij moeten zuinig op hen zijn. Het is een uitstervend ras van gevoelige en kwetsbare mensen, die goed opgeleid en begeleid moeten worden. Echte wichelroedelopers hebben vaak ernstige lichamelijke en psychische klachten.' Aldus Kasteleyn in dit interview.

Ozonisator

Ozon is een sterk ruikend en explosief gas, dat eerst in de jaren '30 als therapie werd toegepast. Kwakzalvende medici, vooral in Duitsland en Zwitserland, vervaardigden mengsels van ozon en zuurstof en spoten dit in aderen en slagaderen van hun patiënten. Ozon heeft bacteriedodende eigenschappen, maar het is inmiddels vast komen te staan, dat je er ook mensen makkelijk mee kunt ombrengen. Ondeskundige toepassing leidde tot gasembolieën met dodelijke afloop. In Duitsland wordt de therapie nog op enige schaal toegepast, in ons land moet men goed in het ledenbestand van de ABNG zoeken om nog een gek te vinden, die deze behandeling in zijn pakket heeft.
Op onschuldiger manier is, vooral in de jaren zestig, getracht om met ozon preventief iets te bereiken en er werden toen zogenaamde ozonisators in de handel gebracht, die in bijvoorbeeld bedrijfsruimten voor een hoeveelheid ozon zorgden. Wij herinneren ons zelf nog een bedrijfshal van de vader van een jeugdvriendje, waar het altijd rook alsof het net ge-onweerd had. Zijn vader vertelde vol trots, dat er onder zijn personeel veel minder griep en verkoudheid voorkwam sinds de plaatsing van dit apparaat. Dat was hem door de verkoper van dit apparaat natuurlijk precies zo voorgespiegeld en hij geloofde het heilig.

Bedrijfshomeopathie

Al eerder maakten wij in het *Actieblad* melding van het in 1993 opgerichte Centrum voor Homeopathische Hulpverlening Nederland, dat zich, in de personen van Wim Gelderblom en Co van Twillert, speciaal richtte op de aanpak van ziekteverzuim in het bedrijfsleven. Deze twee idealisten, afkomstig van het Nederlandse College voor Natuurgeneeskunde te Hilversum, werken zowel preventief als curatief en in de laatste groep hebben zij speciale belangstelling voor regulier ongeneesbare patiënten. Zij nemen die dan gedurende een jaar intensief onder hun hoede. Ook voor mensen, die reeds in de WAO zaten, waren zij beschikbaar. Ze geven, zoals het goede homeopaten betaamt, slechts één dosis van een minimale hoeveelheid medicijn en boekten o.a. goede resultaten bij de ziekte van Pfeiffer. Overigens moeten wij vaststellen, dat er van het Centrum niet veel meer vernomen wordt.

Teambuilding

De tanende populariteit van de bedrijfshomeopathie zou zeer wel te maken kunnen hebben met een geheel andere benadering om ziekteverzuim tegen te gaan en om de productiviteit van het personeel te verhogen. Deze activiteiten lopen uiteen van het organiseren van bedrijfsreisjes tot trainingsbijeenkomsten op de heide, van het loslaten van goeroe's als Ratelband en Martina ('arts') op het verzamelde personeel tot 'survival'-tochten in onherbergzame gebieden als de Ardennen. Aan deze bedrijfstherapieën zou een heel boek te wijden zijn, wij willen hier slechts twee geheimen onthullen.
Het eerste is dat thans naar schatting ruim 90% van de Nederlandse managers (vroeger o zo onzeker en aarzelend!) de dag tegenwoordig begint met een blik in de spiegel, waarna op krachtige toon de woorden 'Hello, tiger, I love you!' worden uitgesproken.
Ten tweede willen wij hier gewag maken van de grote onenigheid binnen de beun-gevoelige branche van de VeBON, de vereniging van buitensportondernemingen Nederland, waarin de meeste survival-bureaus zijn georganiseerd. In een interview met het *Noordhollands Dagblad* van 7 maart 1998 gaf beleidsmedewerker Arjan de Bakker van de VeBON ruiterlijk toe, dat het binnen de bedrijfstak 'een zooitje' is. Onder de ondernemers zijn er tallozen, die zelf ooit een dagje gingen kanoën, kajakken, raften, klimmen, abseilen of speleoloog spelen en sindsdien denken dat zij deskundig zijn. Deze tweederangsfiguren nemen het met de veiligheid van hun deelnemers niet zo nauw, wellicht omdat zij menen dat men slechts aanspraak kan maken op het begrip 'survival'-tocht als er af en toe een deelnemer de tocht niet overleeft. Logisch wel, want anders raakt de spanning er snel vanaf. De Bakker van de VeBON denkt daar toch heel anders over: 'Het is meer beleven dan overleven. Een verstuikte enkel of een gekneusde duim zijn ingecalculeerd, maar onze leden verplichten zich te werken met goede materialen en veilige technieken.' De groei in de branche stagneert, alleen de inschrijvingen uit het bedrijfsleven nemen nog steeds toe, aldus De Bakker in het NHD.

Bedrijfsastrologie

In het *Actieblad* van september 1997 maakten wij uitvoerig melding van de activiteiten van Lodewijckx, voormalig natuurgenezer en tot voor kort werkzaam als bedrijfsastroloog en algeheel adviseur bij de Delfzijlse Blijdorp Group. In dat stuk meldden wij, dat L. een rechtszaak tegen zijn voormalige werkgever had verloren, maar in hoger beroep heeft de gewiekste charlatan toch een deel van de schade kunnen beperken.
Nu is bedrijfsadviseur Lodewijckx niet iemand wiens activiteiten veel tot de veredeling van die beroepsgroep hebben bijgedra-

gen en de lezer zou ons kunnen verwijten met zo'n voorbeeld de gehele bedrijfsastrologie een slecht, half-crimineel imago te bezorgen. Wij willen ons haasten dit beeld recht te zetten, want er zijn gelukkig ook serieuze en bona fide bedrijfsastrologen en een mooi exemplaar van die beroepsgroep is Nicolaas Beens (58) uit Gouda, die een interview gaf aan het MKB-blad *Ondernemen!* van december 1997. Hij adviseert steeds meer bedrijven bij sollicitaties en bij het samenstellen van teams en waarschuwt al vroeg voor dreigende solvabiliteitsproblemen. Handig is dat Beens zelf uit het bedrijfsleven afkomstig is: oorspronkelijk was hij machinist, later had hij een schoonmaakbedrijf, werd adjunct-aannemer en eindigde - alvorens zich volledig aan de astrologie te wijden - als assistent van een econoom aan de universiteit. Astrologie was altijd al zijn hobby en hij draait zijn horoscopen vlot uit met behulp van een computer. De business trekt goed aan: steeds meer bedrijven maken 'achter de coulissen', want het gebeurt nog niet openlijk, gebruik van zijn diensten. Namen van bedrijven mag hij niet noemen. Toch zijn er donkere wolken: volgens Beens is de astrologie te veel gepopulariseerd en dat heeft veel charlatans opgeleverd. Ook is hij bezorgd over de verdeeldheid onder de astrologen, want ook dat is slecht voor het imago.

Bedrijfsastroloog Beens in Ondernemen!

Ingestraald zeezout

De meest recente hype op het gebied van alternatieve bedrijfsgeneeskunde vernamen wij op 21 november 1997 in het dagblad *Trouw*. Dat meldde dat de directie van het Energie- en waterleidingsbedrijf Rijnland (EWR) in Leiden zich in 1993 heeft laten foppen door Peter van der Velden, projectingenieur bij EWR en tevens verbonden aan 'Wholisme energy services' in Brummen, leverancier van Benzoliet (ingestraald zeezout), waarmee het ziekteverzuim onder werknemers zou kunnen worden tegengegaan. Buiten medeweten van het 750 man tellende personeel plaatste de directie in 1993 op voor het personeel onzichtbare plaatsen zakjes van het ingestraalde zout, waarvoor 12.000 gulden werd betaald. Het ziekteverzuim onder de binnendienstwerknemers daalde tijdens het experiment van 6,4 naar 4,3 procent, hetgeen door Van der Velden, die er een rapport over schreef à raison van enkele duizenden guldens, een groot succes mag worden genoemd. Een EWR-woordvoerder sprak van een mager resultaat omdat de cijfers onevenredig waren beïnvloed door een tiental langdurig zieken. 'Wholisme energy service' stelt zich ten doel 'mens, aarde en alles wat leeft, te helpen in de overgang van het Vissen- naar het Watermantijdperk' en organiseert daartoe ook wichelroedecursussen. Het zeezout kost 200 gulden per kilo en zou inmiddels op dertig bedrijven zijn geplaatst, vooral in de nabijheid van elektrische apparatuur.
Een week na het artikel werden de activiteiten van de Wholisten in een religieus kader geplaatst op de pagina Kerk van *Trouw*, waar Koert van der Velde stelde, dat men in feite religiositeit verkoopt, die echter niet zo mag heten in onze profane samenleving. Hij ziet het reinigingsritueel als een moderne variant van gebed, bezwering en amuletten dragen. Het met zeezout bestrijden van 'subtiele electromagnetische velden' berust in feite op die oude angst voor 'ongrijpbare machten achter onze horizon, ja van - vooruit dan maar, van "God"', aldus Van der Velde. Hierna viel de discussie stil en dat is waarschijnlijk ook maar het beste.

Uit dit verre van volledige overzicht blijkt o.i. zonneklaar, dat er - alvorens de bedrijvenpoli's daadwerkelijk van start gaan - eerst grondig overleg met het veld van de alternatieve bedrijfsgeneeskunde gewenst is. Want wat ligt daar nog een ongebruikt potentieel!

C.R.

De vreemde contrabande van Bijlmer-activist en semi-alterneut Hans de Jonge.

Op 4 oktober 1992 verongelukte een Boeing van El Al boven de Bijlmermeer. Ruim vijf jaar later zijn alle onzekerheden rond de lading van het vliegtuig en de eventuele gezondheidsrisico's van die lading (o.a. verarmd uranium als ballast) voor de omwonenden van het rampgebied nog niet opgelost. De sfeer van samenzwering en doofpotterij wordt o.a. krachtig levend gehouden door verhalen over 'mannen in het wit', die onmiddellijk na de ramp ter plaatse waren en mogelijk bewijsmateriaal zouden hebben verduisterd en meegenomen. En zoals overal in Nederland en waar ook ter wereld wonen er in de Bijlmer veel mensen met gezondheidsklachten, waarvoor de geneeskunde geen afdoende verklaring kan geven.

Het waren deze ingrediënten, die bij Hans de Jonge, exbanenpooler bij Laka (documentatie- en onderzoekscentrum kernenergie) voor grote opwinding zorgden. De Jonge was na zijn HTS-opleiding enige tijd werkzaam bij een ingenieursbureau, maar ging in de jaren tachtig medicijnen studeren aan de VU. Hij kwam toen ook in de actiewereld terecht. Levend van een bijstandsuitkering en wonend in een kraakpand slaagde hij er niet in zijn medische studie af te maken. Hij was altijd maar moe totdat hij ontdekte, dat dat te wijten was aan zijn amalgaamvullingen! Na verwijdering van al die vullingen in 1995 verdween zijn moeheid en zo kon hij in 1996 al weer als banenpooler aan de slag. Hij kwam terecht bij Laka en werd daar af en toe geconfronteerd met mensen met gezondheidsklachten bij wie nooit een diagnose werd gesteld en die een verband zochten met de Bijlmerramp. De Jonge vermoedde steeds sterker, dat vergiftiging met zware metalen als uranium de oorzaak van veel klachten moesten zijn. Voor zijn plan om met behulp van de massa-

spectrograaf (waarover o.a. AMC en RIVM beschikken) laboratoriumonderzoek te gaan verrichten kreeg hij helaas geen steun binnen de Laka. Buiten zijn superieuren bij Laka om legde hij contact met het Zweedse laboratorium Biospectron AB, dat al eerder nuttig werk had verricht inzake amalgaamvergiftiging. De Jonge werd wegens deze eigenzinnige actie ontslagen bij Laka en zocht zijn toevlucht bij de Stichting Visie, een 'lege' stichting, daterend uit het activistentijdperk, die dient als 'paraplu' voor individuen die zaken aanpakken, die de overheid laat liggen. Samen met Visie-leider Schmidt Apol, luchtvaartfotograaf en spotter Bertholet en Bos van de Klankbordgroep Bijlmer, die van zijn reddingsacties na de ramp ademhalingsproblemen en gewrichtsklachten overhield, zette De Jonge zijn strijd voort.

Die samenwerking culmineerde uiteindelijk in een spannende vliegreis naar het Zweedse Biospectron, waar men bereid was spectrografisch onderzoek te doen op... ontlasting van Bijlmerbewoners. Het waren Bertholet en De Jonge, die de suspecte stront met de nodige papieren, rijkelijk van stempels voorzien en opgeborgen in een nette koelbox, persoonlijk naar Zweden brachten. Blijkens uitspraken van de heren in een VN-interview (11 april 1998) waren ze toch niet geheel zeker van de toelaatbaarheid van het vervoer van de mogelijk zwaar giftige Bijlmerpoep en zij verstopten hun vreemde contrabande voor alle zekerheid onder blikjes cola en De Jonge's geliefde zuurdesembrood. De Jonge's geigerteller kwam zonder problemen door de douane.

Eind maart 1998 barstte de publiciteit los: er zou in de ontlasting van de meest door gezondheidsklachten getroffen brandweerman Carel Boer een (zeer) minieme hoeveelheid uranium zijn aangetroffen en ook enkele ander interessante stoffen (naar later zou blijken: kwik en zilver uit zijn ... amalgaamvullingen). De brandweerman en De Jonge verschenen in talrijke TV-programma's en andere Bijlmerbewoners en zelfs een huisarts uit de Bijlmer meldden haaruitval, eczeem en uitvallende vullingen. Het Zweedse instituut schrok van de overdreven conclusies, die in Nederland uit hun analyse werden getrokken (alle normale mensen hebben minimale hoeveelheden uranium in hun faeces) en de Leidse expert prof. de Wolff, toxicoloog, meldde bovendien dat ontlasting niet het geschikte excreet is voor onderzoek op zware metalen: men had urine horen te onderzoeken! En hoewel ook het PvdA-kamerlid Rob van Gijzel aandrong op nader onderzoek: het publicitaire strovuur rond De Jonge's vreemde contrabande doofde weer even snel uit als het was opgevlamd. Volgens NRC-recensent Frits Abrahams maakten de activisten op de buis een 'verwarde indruk'. Bertholet heeft inmiddels ook ruzie met De Jonge, omdat die aan een aantal Bijlmerbewoners alternatieve ontgiftingskuren aanraadde en volgens Bertholet 'middeltjes voorschrijft' en 'doktertje speelt'. De Jonge kan echter niet aanzien, dat veel mensen zich zo maar bij hun klachten hebben neergelegd: ze moeten goed eten, extra vitaminen en mineralen nemen en niet meer roken. Tenslotte for the record: in de poep van Bos is geen uranium gevonden, maar wel 'lathanium en zo': de meetapparatuur is nu eenmaal buitengewoon gevoelig. Bos weet, aldus VN, niet wat hij er mee aan moet.

De Jonge heeft inmiddels ook ruzie met Visie en tot overmaat van ramp kwam de Gezondheidsraad in maart met haar advies inzake het amalgaam: deze vullingen zijn niet schadelijk voor de gezondheid. De semi-alterneut de Jonge zit met zijn uranium op een doodlopende weg: hij doet er verstandig aan aansluiting te zoeken bij de organisatie Gezond zonder Kwik, daar kan men vast nog wel een gestaalde activist gebruiken. Zoals ook al bleek uit een ingezonden brief van de Overveense anti-amalgaam tandarts en electro-acupuncturist Neelissen in het dagblad *Trouw* laat men zich daar door een futiliteit als een rapport van de Gezondheidsraad allerminst uit het veld slaan. En zitten de zware metalen uranium en kwik in het periodiek systeem niet vlak bij elkaar?

Drs. A.L.Ternee

Manueel therapeuten in opspraak

In *NRC Handelsblad* van 4 maart 1998 stond een artikel over de veel te hoge declaraties van specialisten en manueeltherapeuten die door de Economische Controle Dienst (ECD) waren aangepakt. Het bleek om een miniem aantal specialisten te gaan: twee oogartsen, drie plastisch chirurgen en enkele internisten. De zeven manueeltherapeuten, die waren geverbaliseerd, hadden volgens de ECD uit onvrede met de te lage fysiotherapie-tarieven, 'fantasietarieven' gehanteerd. Deze al te handige manuelen hadden bewust hogere tarieven gebruikt om erkenning van hun 'vakgebied' te verkrijgen. De zeven wetsovertreders hadden ongeveer een half miljoen teveel gedeclareerd.

Dat er binnen de alternatieve sector weinig cohesie en uniformiteit bestaat is al lang bekend. Eerder heb ik wel gesteld, dat een kruiwagen met kikkers een wonder van gelijkgezindheid is, vergeleken met de alternatieve sector. Dat werd recent uit onverdachte bron nog eens bevestigd, toen voormalig CARE-redacteur De Vos, onder de titel Alterneuten-moeheid, in het Bulletin van de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde van februari 1998 een openhartige nabeschouwing schreef over de 'steun' die zijn blad had ondervonden van de Alliantie voor Natuurlijke Geneeswijzen (ANG). De ANG had een collectief abonnement genomen van 1200 nummers, maar binnen anderhalf jaar was de liefde helemaal stuk: 'De voetzoolreflextherapeuten klaagden dat er nooit iets leuks over voetzonereflextherapie in CARE stond, de natuurgeneeskundigen mopperden dat altijd "de verkeerde richtingen" voor het voetlicht kwamen, de klassiek homeopaten waren woedend dat de complexhomeopathie aandacht kreeg. ANG-voorzitter Emile Zwetsloot probeerde keer op keer zijn achterban wanhopig uit te leggen dat CARE nu juist bezig was om de horizon te verbreden en niet om bevestigd te worden in de kunstjes van het eigen vak; het mocht niet baten. Zwetsloot werd in een broeierige sfeer de laan uitgestuurd en het groepsabonnement werd opgezegd.' Aldus De Vos.

Op 12 maart verscheen - geheel in lijn met de bovenvermelde systematiek - in het NRC een ingezonden brief van de secretaris Vereniging Manueel Therapeuten, drs. H.J.Nijhuis. Manuele therapie is een 'nieuw beroep', dat geen enkele band heeft met de fysiotherapie, aldus de VMT-secretaris. Helaas is door overheid en verzekeraars elke erkenning aan de VMT onthouden en wordt men qua tarifering over één kam geschoren met de fysiotherapeuten, die onder een 'bezuinigingsregiem' zuchten. Daarvoor kunnen de VMT-leden het niet doen: zij hebben alle banden met de 'manipulerende fysiotherapeuten' doorgesneden en hebben een eigen uurtarief ontwikkeld, op basis van een door bureau Paardekoper en Hoffman uitgebracht rapport ('reeds in 1978'). Zodoende is de VMT wel gedwongen fantasietarieven te hanteren, want anders wordt onze bevolking 'een zeer effectieve behandelvorm' onthouden, aldus Nijhuis. De ECD heeft aan deze redenering geen boodschap en dat is volkomen terecht: het voornaamste wat de manueeltherapeuten bij hun klanten bereiken is niet verlichting van de klachten, maar verlichting van de portemonnee!

Alternatieve nascholing voor huisartsen

"Zodra men spreekt, begint men reeds te dwalen."

Goethe

Huisartsen zijn verplicht om aan nascholing te doen tot behoud van kwaliteit, wat op zich een goede zaak is. Zij dienen daarom per jaar 40 goedgekeurde nascholingsuren te volgen waarbij het vanzelfsprekend mag heten dat deze uren onderdeel zijn van cursussen die de toets der kwaliteits-kritiek kunnen doorstaan. Huisartsen staan aan verleiding bloot om behandelingen en/of medicamenten voor te schrijven die wetenschappelijk gezien minimaal als twijfelachtig bestempeld kunnen worden. Huisartsgeneeskunde en wetenschap vormen sowieso geen hecht koppel, wat wel blijkt uit de titel van het belangrijkste tijdschrift voor de huisarts "Huisarts en Wetenschap" waarmede de facto wordt aangegeven dat dit twee heel verschillende zaken zijn.

Als voorbeelden van verleiders van huisartsen wil ik de farmaceutische industrie en de alternatieve geneeswijzen noemen. De farmaceutische industrie promoot natuurlijk graag haar producten en is niks te beroerd om er daarvoor een leuk congres tegenaan te gooien met spijs, drank en exotische locaties als lokaas en de alternatieven smeken om erkenning door overheid, verzekeraars en "echte dokters".

Gelukkig is er een strenge commissie van de LHV (Landelijke Huisartsen Vereniging) die fancy cursussen langs de meetlat van de zgn. accrediterings-criteria legt waardoor uren die worden besteed aan bv. genot en al te erge reclame niet tellen. Nee, zo'n cursus moet wel wat voorstellen om voor accreditering in aanmerking te komen. Uit algemene criteria voor huisartsenscholing: 'de inhoud moet huisartsgeneeskundig zijn, dus aansluiten bij het basistakenpakket en algemeen geldende opvattingen onder beroepsgenoten, zoals de NHG-Standaarden en andere algemeen aanvaarde protocollen en uitingen van consensus', etc.

De verbazing is dan groot als je een mailing krijgt met daarin een uitnodiging voor een nascholing homeopathie voor huisartsen op dinsdagmiddag 28 april tijdens het internationale homeopathie-congres te Amsterdam, geaccrediteerd door de LHV voor twee uur (het dikst gedrukt in de aankondiging), kosten *f* 125,-. Gelet op bovenstaande criteria kan ik eigenlijk maar één reden bedenken voor deze accreditering en dat is de aangekondigde bijdrage van prof. H. Lamberts, "hoogleraar huisartsgeneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam die in zijn inleiding zal aangeven wat naar zijn idee de plaats van de homeopathie kan zijn binnen de huisartspraktijk". Nu ken ik deze hoogleraar als de grote voorvechter van de koppeling huisartsgeneeskunde en wetenschap. Nooit te beroerd om minder begenadigde collega's te confronteren met zijn wetenschappelijkheid en ik dacht dat er bij homeopathie nog steeds niets nieuws onder de zon is - zeker niet op wetenschappelijk gebied - zodat er mogelijk sprake zou zijn van een doorbraak en aldus geprikkeld reisde ik van Joure naar Amsterdam.

Bij de inschrijfbalie sta ik alleen en er is niemand te bekennen, maar na een poosje zoeken kan ik inchecken en ontvang ik slechts een A4-tje met daarop de namen van zes sprekers van die middag, vier Nederlanders een Engelsman en een Belg. De toelichting achter de namen is minimaal en bij Lamberts het langst... "Episode oriented epidemiology in international family practice. A new development with new opportunities for different approaches in primary care."

Dat klinkt al heel anders dan in de folder. Gezien de minimale informatie ga ik op zoek bij de talrijke alternatieve stands. Veel homeopathie uiteraard waarbij de computer is ontdekt als diagnosties hulpmiddel. Symptomen intoetsen... vele symptomen en dan nog eens wat symptomen, enter en de medicatie ligt voor het oprapen. Daarnaast veel kruidenwinkeltjes en bv. de nieuwste studie over oligostim koper-goud-zilver en reactieve astensie (door patiënten eenvoudig als 'vermoeidheid' omschreven...). Het lijkt wat op de Onkruid Beurs. Ik ontmoet een paar alternatieve collega's uit Friesland... "Wat doe jij hier...?" Ze hebben met me te doen. Ik krijg een Gert Jan Dröge-gevoel.

De grote Forumzaal is akelig leeg als Lamberts zichzelf als middagvoorzitter en als eerste spreker aankondigt. Hij noemt zichzelf een 'skeptic believer' en doet omstandig zijn transitieproject uit de doeken waarna blijkt dat een van de deelnemende huisartsen homeopatisch arts is en hij laat zien dat deze collega niet erg uit de pas loopt qua diagnostiek, al schrijft' ie dan wel tien maal zoveel homeopathie voor. Geen woord over de plaats van homeopathie in de huisartsenpraktijk zoals stond aangekondigd. Geen discussie. Geen vragen. Vervolgens het woord aan huisarts Guus Polderman die vertelt dat homeopathie de patiënt gezond houdt... het is goed bij 'no-disease' of ter preventie... verkoudheid dient behandeld te worden in verband met verhoging der weerstand en bij kinderen met luchtweginfecties helpt het geweldig, wat volgens mij in tegenspraak is met een kortgeleden verschenen homeopathisch proefschrift. De volgende spreker is David Spence uit Engeland die vertelt dat homeopathie een inte-

graal deel van de NHS is en dat mensen er daar erg blij mee zijn, vooral de categorie die hij de 'medische mestvaalt' noemt (we kunnen niets meer voor u doen). Dat is een belangrijke doelgroep. Er volgt een eindeloze serie statistieken waaruit blijkt dat het merendeel van de patiënten er aanzienlijk op vooruit gaat. Het is een grote lofzang op de homeopathie zonder een enkel moment van (zelf)kritiek. Voor de thee dan een enkele vraag waarbij een Spaans sprekende dame een minutenlang betoog houdt dat door niemand wordt verstaan of begrepen waarna Lamberts concludeert dat het een belangwekkende vraag was maar dat er geen antwoord op gegeven kan worden.

Na de thee gaat het zo door en worden we onderhouden door o.a. Alfons Geukens met een franstalige video van een patiëntenconsultatie die technisch gezien de slechtste opname is die ik ooit heb gezien. Als de patiënt dan bezig is aan zijn homeopathische 'Erstverschlimmerung' heb ik zo met hem te doen en daarna ook met mijzelf dat ik huiswaarts keer. Kan ik de file nog voor zijn... maar ook dat lukt niet. De accreditering van deze middag lijkt me een ernstige miskleun van de verantwoordelijke commissie. Op deze wijze lijken nascholingen van honderden alternatieve geneeswijzen evengoed voor accreditering in aanmerking te komen vermits zij er in slagen een hoogleraar van - tot dan toe - formaat voor hun kar te spannen. Een betere reclame voor alternatieve geneeswijzen is niet denkbaar.

W. Veenema, huisarts.

Geen studiepunten meer voor homeopathie bij de VU: hulde

Enige jaren geleden protesteerde de Vereniging tegen de Kwakzalverij bij de Vrije Universiteit en bij het Bestuur van haar Faculteit der Geneeskunde tegen enerzijds de benoeming van een privaatdocent homeopathie (Bodde) en in het bijzonder de toekenning van studiepunten voor het betreffende 'vak'. Onze bezwaren richtten zich op het signaal dat ervan uitging, een erkenning van de homeopathie als een wetenschappelijke richting. Onze bezwaren werden aangehoord door de toenmalige decaan van de Faculteit Geneeskunde (Arts, what's in a name) en zijn opvolger Sminia. Men had weinig andere argumenten dan dat men vond dat de toekomstige arts moest zijn voorbereid op alles (alsof dat zou kunnen) wat hij of zij in de toekomstige praktijk zou kunnen tegenkomen. Onze opmerking dat zo'n voorbereiding ook op meer kritische manieren kan worden verzorgd werd niet gehonoreerd.

Onlangs hoorden we dat de mogelijkheid studiepunten te vergaren via onderricht in de homeopathie niet meer zou bestaan. Inmiddels is Sminia rector van de VU. Hij bevestigt desgevraagd de juistheid van wat wij gehoord hadden. En het waarom "Er was weinig belangstelling"(studenten zijn zo dom nog niet) en "Er ging negatieve publiciteit vanuit, ja, door jullie acties". Goed te weten dat er toch geluisterd wordt. En wat zou de tegenwoordige decaan, Van der Veen, ervan vinden? Nou, die windt er geen doekjes om. Er mag wel college worden gegeven, "kunnen ze leren wat een onzin het allemaal wel is. Maar studiepunten? Kom nou!". Bovendien lijkt men nu van plan informatie te verstrekken op een manier zoals wij destijds voorstelden: sessies met voor- en tegenstanders van alternatieve benaderingen. De VU lijkt terug te zijn waar zij hoort, een instelling voor hoger onderwijs en onderzoek. Maar zou Abraham de Geweldige het ook leuk hebben gevonden?

Nu wij vinden dat de VU hulde verdient, begint de UvA, door middel van haar hoogleraar verantwoordelijk voor haar huisartskunde, Lamberts, haar reputatie in de waagschaal te stellen (zie voorgaand artikel van Veenema). Naast de hulde voor de VU nu dus schande voor de UvA. Het kan verkeren.

H. Timmerman

Protest tegen leerstoel homeopathie

UTRECHT, zaterdag

De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft grote bezwaren tegen een advertentie waarin sollicitanten worden opgeroepen voor het privaatdocentschap in de homeopathie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Er ontstaat een vacature nu de huidige docent, C. Maas, aan het eind van dit studiejaar met pensioen gaat.

In een brief aan het College van Bestuur van de VU dringt de vereniging er op aan het vertrek van Maas „aan te grijpen om zonder al te veel ruchtbaarheid de leerstoel homeopathie, dat curiosum waarmee de VU zich dertig jaar een uitzonderingspositie verschafte in universitair Nederland, een zachte dood te laten sterven".

De homeopathie stamt uit de vorige eeuw. Voorzitter C. Renckens van de Vereniging tegen de Kwakzalverij zegt in de brief dat, toen ook met verbeterde onderzoeksmethoden de waarde van homeopathische middelen niet kon worden aangetoond, deze geneeswijze zelfs in Duitsland, haar bakermat, van het universitaire toneel is verdwenen. (ANP)

Uit de Telegraaf van 16 november 1991.